

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยภาคสนามในพื้นที่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ขั้นตอนที่ 2 การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้

รายละเอียดการดำเนินการมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในการศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งสิ้น 10 คนรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 12 ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มาจากการศึกษาบริบทชุมชนในอำเภอเมืองสมุทรปราการจังหวัดสมุทรปราการ การสอบถามจากผู้นำชุมชน สถานศึกษาที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่ของอำเภอเมืองสมุทรปราการ จากการศึกษาเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาสรุปตามลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ นำความรู้มาใช้ในการดำรงชีพ หรือถ่ายทอดความรู้ความสามารถและประสบการณ์เหล่านั้นให้ชนรุ่นหลังสืบทอดต่อมา

1.2 เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ความสามารถและประสบการณ์จากบรรพบุรุษ และ/หรือมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นในการเลี้ยงชีพและสามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ให้กับบุคคลอื่นที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือและเทคนิควิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

1. **แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น** : แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติ กระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ กรรมวิธี ในการผลิตผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดและอื่น ๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล** ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก การปฏิบัติงานภาคสนาม เป็นต้น

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แล้วนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดขอบข่ายนิยามของตัวแปร แล้วร่าง แนวทางการสัมภาษณ์ให้สอดคล้อง และครอบคลุมกับนิยามของตัวแปร

2. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณา ความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความชัดเจนเกี่ยวกับภาษา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. จัดทำแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการจัดการความรู้และถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อบูรณาการสู่หลักสูตรสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลังจากที่มีการปฏิบัติงาน (After Action Review Technique : AAR) โดยการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการถอดบทเรียนเพื่อสืบค้นความรู้ในประเด็นข้อมูลทั่วไปของภูมิปัญญา ผลงาน กระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ การถ่ายทอด/สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่สาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2563 - พฤศจิกายน 2563 โดยมีการดำเนินงานดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการถอดบทเรียน คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 12 ภูมิปัญญา ในหลากหลายสาขา ได้แก่ สาขาคหกรรม สาขาศิลปกรรม สาขาเกษตรกรรม สาขานุรักษ์ สิ่งแวดล้อม โดยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งให้ล่วงหน้า

2. ชี้แจงถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการถอดบทเรียน ในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการดำเนินการ

3. ดำเนินการถอดบทเรียนตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน และสถานที่ ในการสัมภาษณ์ ดำเนินการตามกรอบการถอดบทเรียนที่กำหนดไว้เครื่องมือที่ใช้ในการถอดบทเรียน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเด็นข้อมูลทั่วไปของภูมิปัญญา ผลงาน กระบวนการ เรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ การถ่ายทอด/สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมาถอดบทเรียนภายหลังการทำงาน (After Action Review) เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงาน สรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อมุ่งตอบประเด็น คำถามการวิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลได้จากเวลา สถานที่และบุคคล กรณีที่ข้อมูลมีความขัดแย้งกันก็จะกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งโดยเปลี่ยนเวลา สถานที่ บุคคลต่างกันเพื่อยืนยันว่า ได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ และตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การใช้การสังเกตและการสนทนากลุ่ม และจากเอกสารที่เกี่ยวข้องควบคู่กัน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมือง สมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้

หลังจากได้ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพการจัดการความรู้ และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้มาจัดทำ “(ร่าง) การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้” เพื่อเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาวิพากษ์ และให้ข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนสำหรับพิจารณาวิพากษ์เชิงประเมิน (ร่าง) การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

เครื่องมือและเทคนิควิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ (ร่าง) การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดประชุมวิพากษ์ (ร่าง) การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ โดยจัดประชุมผ่านระบบออนไลน์ (Google meet) ในวันพุธที่ 3 มีนาคม 2564 เวลา 08.30 -12.00 น. มีการดำเนินการ ดังนี้

1) ทำหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักให้เข้าร่วมประชุมวิพากษ์ตามวัน เวลาที่กำหนด พร้อมทั้งส่งผลสรุปการวิจัย และ “(ร่าง) การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้” ให้แก่ผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้าทุกคน และจัดส่งลิงก์เชิญผู้เชี่ยวชาญเข้าห้องประชุม

2) เริ่มการประชุมโดยคณะผู้วิจัยกล่าวชี้แจงความเป็นมาวัตถุประสงค์ในการวิจัย และสรุปผลการวิจัย รวมทั้งนำเสนอวัตถุประสงค์ในการประชุมวิพากษ์ (ร่าง) ดังกล่าว

3) ดำเนินการประชุมโดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตามประเด็นที่กำหนดไว้ (ร่าง) การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนดอย่างกว้างขวาง

4) สรุปประเด็นที่ได้รับจากการประชุม

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการปรับปรุง (ร่าง) การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้